

דגם תשובות לשאלון בשיטות מחקר במדעי החברה (מתודולוגיה), מס' 49182, קיץ תשפ"ב

בבדיקת התשובות יש להיעזר במקורות הביבליוגרפיים, בתוכנית הלימודים ובדגם התשובות. יש לבדוק אם תשובת התלמיד משקפת ידע, הבנה ושימוש נכון במושגים מתאימים. יש להקליד עד 100% לכל סעיף בנפרד. תשובה שאינה מספקת תקבל "בלתי מספיק" – 40%. רק אם התשובה אינה קשורה כלל לשאלה, ומעידה על חוסר ידע מוחלט, יינתן הציון 0. בכל סעיף שנדרש בו "הצג", "הבא", "ציין" ובצד זה "הסבר", חלוקת האחוזים תהיה כדלהלן: "הצג", "הבא", "ציין" – 30%; "הסבר" – 70%, אלא אם כן יצוין אחרת בדגם.

פרק ראשון

יש לענות על ארבעה סעיפים מן השאלות 1-4.

שאלה 1

- א.** דגימת שכבות: מארגנת את אוכלוסיית המחקר בקבוצות הומוגניות שונות זו מזו – השכבות נבחרות לפי הרלוונטיות שלהן למשתתפים הנחקרים; בדיקת הנבדקים בכל שכבה נעשית בדרך אקראית; לפי חלקה היחסי באוכלוסייה. במחקר דגמו 2,673 בתי ספר יסודיים רשומים בישראל לפי שיוך דתי או מגזרי (יהודי או ערבי), מקום מגורים ביחס למרכז. ניקוד: ציון השיטה – 20%, הצגת השיטה – 40%, יישום – 40%. מקור: 2.4.4.4, עמ' 37-38.
- ב.** בפריפריה כפרית ניכר מחסור בכל אחד מחמשת הפרמטרים הראשונים. לדוגמה, דמי כיס (36.2) לעומת פריפריה עירונית (24.4) ומרכז (13.8). (!) אפשר לקבל תשובה שבפריפריה הכפרית ניכר המחסור הגדול ביותר; בפריפריה העירונית ניכר מחסור גדול יותר מן המרכז. ניקוד: מסקנה אחת עם שלושה נתונים – 100%; מסקנה עם שני נתונים – 80%; מסקנה בלי נתונים – 60%.

שאלה 2

- א.** משתנה תלוי: הפריט החסר (50%). משתנה בלתי תלוי: אזור מגורים (50%). מקור: 1.2.3, עמ' 10.
- ב.** אזור מגורים. אזורי המגורים בסקר זה נחלקים לפריפריה כפרית, לפריפריה עירונית ולמרכז. אזורי המגורים נקבעו על פי מדד הפריפריה של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2015), שבודק את הנגישות של היישוב ואת קרבתו למחוז תל אביב, שנחשב המרכז הכלכלי והגאוגרפי של ישראל. ניקוד: ציין את הכול – 100%. עבור התשובה על בדיקת הנגישות ביישוב ללא התייחסות ללשכה המרכזית לסטטיסטיקה לתת 50%. מקור: 1.3.2, עמ' 17-18.

שאלה 3

א. השערת מחקר: יותר בנות שגילן 10–12 שבעות רצון מן היחסים עם בני המשפחה, בהשוואה לבנים שגילם 10–12; יש קשר בין המגדר ובין מידת שביעות הרצון בקבוצת הגיל 10–12. יותר בנים בגיל 8 מרגישים שהוריהם מקשיבים להם, בהשוואה לבנות בגיל 8; יש קשר בין המגדר ובין תפיסת הקשבת ההורים בגיל 8.
ניקוד: ההשערה – 100%.
מקור: 2.1.2, עמ' 3.

ב. יותר בנות שגילן 10–12 מרגישות שמקשיבים להן (69.4%) בהשוואה לבנות בגיל 8 (60.9%). יותר בנות שגילן 10–12 מרגישות שדואגים להן (83.7%) בהשוואה לבנות בגיל 8 (73.9%).

שאלה 4

א. נושאים שונים שכרוכים בהתנהלות משפחה נמדדו באמצעות שאלון. הנושאים שנבדקו: באיזו מידה ההורים מספקים לילדיהם דמי כיס, טלפון סלולרי אישי, ציוד ספורט ותחביבים, גישה לאינטרנט בבית, ציוד לבית ספר, חופשה משפחתית, רכב למשפחה. הכלי – שאלון.
ניקוד: הגדרה – 30%; פירוט המדדים – 70% (כל מדד – 10%).
מקור: 1.3, עמ' 17–18.

ב. שאלה סגורה היא שאלה שבה המשיב צריך לענות על אחת התשובות ממגוון של אפשרויות תשובה (50%). למחקר זה מתאים שאלון שבו שאלות סגורות מפני שהוא קל לניתוח ומתאים למדגם גדול (נדרש נימוק אחד בלבד – 50%).
ניקוד: תשובה "כן" (שאלה סגורה) ללא הנמקה – 10%.
מקור: 5.4.4.1, עמ' 38–40.

פרק שני

על הנבחן לענות על שתיים מן השאלות 5-10.

שאלה 5

בשאלון מובנה מוצגת שאלה ולה כמה אפשרויות תשובה. על המשיב לבחור מכמה תשובות את התשובה הקרובה ביותר לעמדתו. (20%)

יתרונות: אפשר לכלול אוכלוסיות רחבות / קל להשוות בין תשובות הנחקרים / אחידות בסדר השאלות והתשובות / נוח להעברה / קל לעיבוד סטטיסטי / חסכוני בזמן / יש לו מהימנות שחוזר גבוהה / יש לו מהימנות בין-אישית גבוהה – (40%).

חסרונות: קושי עבור המשיב לבחור תשובה התואמת במדויק את עמדתו / קושי לוודא כי הנבדק דובר אמת / קשה לנבא באיזו מידה העמדות מבטאות את התנהגות המשיב. (40%)

מקור: 1.5.4, עמ' 33-34.

שאלה 6

מחקר איכותני	מחקר כמותי	קריטריון
פיתוח מודעות והבנת מושגים, תיאור פנים שונות של המציאות, תרומת נדבכים לגוף העיוני.	בחינת תאוריות ומציאת קשר בין משתנים. הצגת עובדות, אישוש/הפרכת השערות.	מטרות
גמיש / כללי / מצביע על כיווני התקדמות.	מובנה ומפורט, מצביע מראש על פרטי הביצוע.	מערך המחקר
תיאוריים, ניסוח אישי, מסמכים, רשימות מן השדה, תצלומים, הקלטות.	כמותיים. משתנים הניתנים לעיבוד ולמדידה.	נתונים
קטן ובלתי מייצג / ייחודי / אין הפרדה למשתנים.	גדול ומוגדר. יש קבוצת ביקורות / מייצג / אקראי.	מדגם
שיטה פתוחה וכוללנית.	ניסוי / תצפית מובנית.	שיטות
ניתוח מסמכים / ניתוח תוכן / החוקר עצמו / ריאיון / תצפית / מכשירי צילום או הקלטה.	סקרים: ראיונות מובנים / שאלון / מבחן מחשב / רשימת תיג / סולמות ציונים.	כלים ומכשירים

ניקוד: כל קריטריון 10% כל הסבר 20% x 4.

ההסברים חייבים להיות בהתאמה לאותו קריטריון.

אם כתבו הבדלים לא בהתאמה זה לזה – 10% x 4.

מקור: צבר בן יהושע, עמ' 21-25.

תשובה 7

המחקר מדעי כי יש בו הקריטריונים האלה:

- א. אמפיריות – נערך מחקר על האוכלוסייה [אפשר לדבר על בחינות – הטענה עמדה במבחן הניסיון].
- ב. כימות – מציג מספרים כמותיים של התמודדות.
- ג. אובייקטיביות – את המחקר ערכו חוקרים שאינם מעורבים בוועדות הקורונה.
- ד. פרסום – המחקר פורסם כדוח.
- ה. כלליות – במחקר ניסו למצוא כלל/חוק בנוגע להתמודדות האוכלוסייה עם מגפת הקורונה.
- ו. רלוונטיות – נמצא קשר בין שני משתנים / המחקר מאפשר חיזוי.

ניקוד: מדעי – 25%; הסבר לפי 2 מרכיבים לפחות – 37% לכל אחד.

מקור: פסיכולוגיה בחינוך, 1.8.1, עמ' 9-14.

תשובה 8

מדובר במהימנות בין שופטים (40%); קיום מתאם בין תשובות של שופטים שונים שבודקים אותו הדבר (30%). כל מורה העריכה באופן שונה את התשובות של התלמידים על אותן השאלות, על פי שיקולים סובייקטיביים, עייפות וכדומה – ולכן הממוצעים שונים (30%).
מקור: 3.2.2.5, עמ' 193.

תשובה 9

משתנה בדיד: מקבל בתהליך המדידה ערכים שלמים בלבד. מספר הילדים במשפחה הוא מספר שלם.
משתנה רציף: ערכיו מתקבלים מתוך איך־סוף ערכים, כולל ציונים עשרוניים. ציון הבגרות – כולל ערכים עשרוניים.
ניקוד: 25% לכל מרכיב.
מקור: המושגים מתוך תוכנית הלימודים.

תשובה 10

החוקר צודק (20%).
עוצמת הקשר: מקדם המתאם הוא חזק (ציון של 0.8, כלומר יותר מ-0.5).
כיוון הקשר: מקדם המתאם הוא חיובי (מאחר שהוא +0.8). לכל נימוק מאפיין 40%.
מקור: פסיכולוגיה בחינוך, עמ' 56–58.

פרק שלישי

על הנבחן לענות על שתיים מן השאלות 11-18

סוציולוגיה

תשובה 11

לכאורה יש שוויון בין נשים לגברים, ונשים יכולות לטפס במעלה הסולם המקצועי על פי כישוריהן, השקעתן והמוטיבציה שלהן. אך בפועל יש "תקרת זכוכית": וגם בשנת 2021 עדיין מעט מאוד נשים מכהנות בתפקיד מנכ"ל או בתפקידים בכירים אחרים. ניקוד: 100%; אם לא השתמש במילים "תקרת זכוכית" – לתת 20%. מקור: משפחה, 139.

תשובה 12

ניתוח תוכן הוא שיטת מחקר המאפשרת להסיק מסקנות ממידע מתועד – חומר כתוב כמכתבים, תעודות, ספרים או מחומר מתועד כצילומים או הקלטות. מחפשים מרכיבים שחוזרים על עצמם במקורות המידע, מגבשים קטגוריות ניתוח באופן הממין את המידע, וכך מסיקים מסקנות (60%). באמצעות תמונות מן ההפגנות אפשר לנסות לאתר דפוסים משותפים בהתנהגות של המפגינים / כרזות שבידיהם וכדומה. (40%) מקור: חיברות, עמ' 145.

פסיכולוגיה

תשובה 13

נורמה היא הרמה הממוצעת של ביצוע בגיל מסוים / שאלה שעליה עונים נכון 60% מבני הגיל (בגיל שנתיים לדוגמה מבקשים מילד להצביע על חלקי גוף של בובה ולציין את שמותיהם של חלקי הגוף). ניקוד: 60% להגדרה; 40% להדגמה. מקור: פסיכולוגיה כללית, עמ' 128.

תשובה 14

מחקר טיפוח הוא מחקר בתחום האינטליגנצייה שבודק כיצד באמצעות שיפור הסביבה של הילד אפשר להעלות את מנת המשכל שלו. (50%) נמצא שתנאי סביבה משופרים גורמים לעלייה ניכרת ברמת המשכל (50%). מקור: פסיכולוגיה כללית, עמ' 132-133.

מדע המדינה

תשובה 15

מונטסקייה מבחין בין צורות משטר שונות באמצעות שתי שאלות:
1. מי שולט ולטובת מי? (25%)
2. מה מניע את השליט – מידה טובה, כבוד או פחד? (25%)
שיטת הממשל הגרועה ביותר היא טירניה (20%), משום שהיא מאפשרת לשליט לשלוט לטובת עצמו (15%) לא במסגרת החוק אלא באמצעות הפחדה (15%). מקור: רשות הרבים, עמ' 112-115.

תשובה 16

יתרון (50%): כל אדם זוכה לייצוג קולו בפרלמנט / כל אדם בוחר נציג ונותן לו את קולו / השיטה מאפשרת לממש את עקרון זכויות האדם.

חסרון (50%): השיטה מאפשרת זכות בחירה שווה לאנשים שאינם יודעים קרוא וכתוב / מאפשרת זכות בחירה לאנשים שאינם מבינים איך המערכת הפוליטית עובדת / שאינם מבינים מהי זכות הבחירה ואינם יודעים להפעיל אותה.
מקור: רשות הרבים, עמ' 176-177.

כלכלה

תשובה 17

א. 50% לכל הגדרה.

תחולת עוני – אחוז האוכלוסייה שהכנסתה נמוכה מקו העוני.

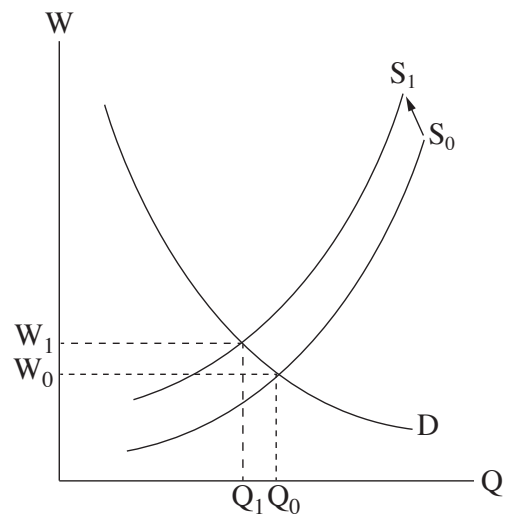
אבטלה – מצב שבו יש גורמי ייצור שאינם מועסקים.

ב. כאשר האבטלה קטנה גם תחולת העוני תקטן מאחר שהכנסה בקרב המשפחות העניות עולה.

תשובה 18

ניקוד: סרטוט - 60%, הסבר - 40%.

שוק העובדים בחקלאות

הקטנת מספר האשרות מקטינה את היצע העובדים. מספר המועסקים יורד מ- Q_0 ל- Q_1 ושכרם עולה מ- W_0 ל- W_1 .